

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA FILOLÒGICA, LXI

ANTONI FEBRER I CARDONA

Preceptiva poètica

Estudi introductor i edició a cura de
JOAN R. VENY-MESQUIDA

BARCELONA
2008

Taula

OBRA COMPLETA D'ANTONI FEBRER I CARDONA	7
ESTUDI INTRODUCTORI	9
1. Presentació	9
2. <i>Las Règlas de la Cantidad</i>	10
2.1. Manuel Álvares i la seva <i>Prosodia</i>	10
2.2. L'adaptació de Febrer i Cardona	20
3. El <i>Compéndi de la Poesía Menorquina</i>	31
3.1. El tractat de Noël François de Wailly	31
3.2. L'adaptació de Febrer i Cardona	34
4. Criteris d'edició	40
4.1. Textos base	40
4.2. Transcripció del text	40
4.3. Anotació del text	43
5. Bibliografia	43
I. LAS RÈGLAS DE LA CANTIDAD	47
Prefáci	51
[Esplicació de la <i>Prosodia d'el P. Alvarez</i>]	53
De l'Institució Gramaticál	53
De la Cantidad de las síllabas	58
Las Règlas de la Cantidad ô Esplicació de la Prosódia d'el P. Alvarez	58
Repetició de la Prosódia d'el P. Alvarez	83
De l'Accènt y d'el módo de ben pronunciar el llatí	102
Tractad d'els diferènts géneros de Vèrsos més usads y de la seua Dimensió	106
Introducció	106
Nombre y Composició d'els péus	108
Esplicació d'els diferènts géneros de Vèrsos més usads	109
Concordància ô Uniò d'els Vèrsos entre si per els Poèmes	127
De la Naturalèsa d'els Poèmes més principáls	131
De la Dimensió	151

II. COMPÉNDI DE LA POESÍA MENORQUÍNA	163
Prefáci	167
Compéndi de la Poesía Menorquína	169
Artícle primèr. D'el nombre de las síllabas. ô de las diferènts espécias de Vèrsos menorquíns	169
Artícle segòn. De la Cesúra	170
Artícle tercèr. De la Ríma	175
Artícle quárt. Dependéncia d'el Vèrs	180
Artícle quint. De las llecéncias permêsas en los Vèrsos	181
Artícle sisè. D'els Tèrmes qu'el Vèrs esclóu	184
Artícle setè. De las Vocáls qui fòrman ô no fòrman Diftóngo	185
Artícle vuitè. De l'arranjamènt d'els Vèrsos entre si	187
 ÍNDIX GENERAL	 203

Estudi introductorí

1. PRESENTACIÓ

El present volum de *Preceptiva poètica*, sisè del projecte d'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona, aplega els dos textos que el menorquí va deixar manuscrits sobre les regles d'elaboració de la poesia: llatina, en el tractat sobre *Las Règles de la Cantidad ô Explicació de la Prosòdia d'el P. Alvarez* (Maó, 1800), i catalana, en el *Compèndi de la Poesía Menorquina; ô Principis en que se fúndan las Règles â las quâls els Vèrsos están subjéctes y sens las quâls no sebrían tenir gracia ni harmonía* (Maó, 1818).

Els dos escrits tenen com a base sengles models que Febrer no amaga. El de *Las Règles*, tal com indica el títol, pren com a punt de partida una de les innombrables versions —la castellana de 1751— que glossaven el text del jesuïta portuguès Manuel Álvares (Madeira, 1526 - Évora, 1583) sobre la prosòdia llatina, llibre tercer del seu *De institutione grammatica libri tres* (Lisboa, João da Barreira, 1572). El del *Compèndi* es basa, tal com reconeix l'autor en el seu prefaci, en l'*Abrégé de la versification française*, que tanca, a tall d'apèndix, a partir de la segona edició, la gramàtica francesa de Noël François de Wailly (Amiens, 1724 - París, 1801) intitolada *Principes généraux et particuliers de la langue française* (París, J. Barbou, 1763), que també va conèixer una gran difusió (l'exemplar de Febrer és de la vuitena edició, de 1776). A més, el maonès va reproduir aquest *Compèndi*, amb quatre retocs aquí i allà, dins la gramàtica que va acabar d'escriure tres anys després amb el títol de *Principis generâls y particulars de la llèngua menorquina* (Maó, 1821), l'edició de la qual constituirà el volum tercer d'aquesta sèrie de l'obra completa de l'illustrat maonès.

Aquests models són sentits per Febrer com el punt de partida per confegir el que en definitiva esdevindrà una nova versió marcada per diverses línies reelaboratives: en primer lloc, la que ve condicionada pels imperatius de la translació a la

llengua catalana, és a dir de la traducció, més o menys literal, més o menys lliure, del model i de l'adaptació dels conceptes i preceptes a les característiques i exigències de la llengua de la traducció; segonament, la incorporació de fonts altres que les que proporciona el model, tant en l'aprofitament d'explicacions teòriques com en l'aportació d'exemples nous; finalment, la que defineix les intervencions i decisions pròpies de Febrer sobre el text model. El resultat és, doncs, un discurs de distància molt variable respecte de l'original que proporciona la base. Els trets que caracteritzen cadascuna d'aquestes línies confegeixen als textos de Febrer una originalitat que, *a priori*, si es tenen en compte les pròpies declaracions febrerianes, el lector no li concediria.

Els dos inèdits reunits en aquest volum constitueixen una altra mostra de l'interès de l'illustrat per la poesia, òbviament, però també —i podríem dir sobretot— per la seva didàctica. De tal manera que, tant com el de *Preceptiva*, per al volum que el lector ara té a les mans, s'escauria igualment el títol de *Propedèutica poètica*.

És per a mi un plaer expressar públicament l'agraïment més sincer a aquelles persones que m'han ajudat en un punt o altre de l'elaboració d'aquest volum. A Josep Maria Domingo, Jordi Ginebra, Xavier Macià, Jordi Malé, Víctor Martínez-Gil i Josefina Salord, per algunes consultes puntuals; a Amadeu Viana per una memorable tarda de debat sobre els criteris d'edició. Sobretot, a Maria Paredes, pel coratge i el suport constants i per l'amabilitat, la generositat i l'eficàcia amb què ha atès les meves consultes. A ella i a Albert Rossich, la cura amb què han llegit l'original d'aquest treball i pels seus valuosíssims suggeriments i comentaris. No cal dir que assumeixo la responsabilitat dels errors que encara s'hi puguin trobar. També, és clar, a l'Helena, el Miquel, el Joan i la Irene, pel temps quotidià que Febrer ens hagi pogut robar.

2. LAS RÈGLAS DE LA CANTIDAD

2.1. Manuel Álvares i la seva Prosodia

2.1.1. L'autor i l'obra

Manuel Álvares, autor de l'obra a què Febrer remet en el títol del seu manuscrit, va néixer a Ribeira Brava, a la costa sud de l'illa de Madeira, l'any 1526, i va morir el 1583 a la ciutat portuguesa d'Évora.¹ Als dotze anys ja havia rebut les ordes menors i als vint ingressava a la Companyia de Jesús. Durant la seva època d'estudiant va destacar pel domini de l'hebreu i de les llengües clàssiques, especialment

1. V. la «Noticia biográfica» (p. XXI-XXIX) del «Estudio preliminar» de Rogelio PONCE DE LEÓN ROMEO, *Aproximación a la obra de Manuel Álvares: Edición crítica de sus «De institutione grammatica libri tres»*, tesi doctoral, Madrid, Universitat Complutense de Madrid, 2002, p. xv-cciv; es pot consultar en línia al catàleg de tesis digitals de la UCM (<http://cisne.sim.ucm.es/search?spi~S7>).